

4. Musaev Q. Badiiy tarjima va nutq madaniyati. Toshkent: O'qituvchi, 1976, b. 160.
5. Mustaqillik izohli ilmiy–ommabop lug'at//ikkinchi nashri. Toshkent: SHarq, 2000. b. 320.

*Т.М. Юсупов, Ю.М. Хаджаева, Ф.А. Исмоилова, илмий раҳбар Н.И.Асқаров
Фарғона политехника институти, Ўзбекистон
dodoboev49@mail.ru*

ЖАНУБИЙ КОРЕЯДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ СОҲАСИНИНГ ИЛГОР ТАЖРИБАЛАРИ

***Аннотация.** Мақолада Жанубий Кореяда мактабгача таълим соҳасининг ривожланиши ва илгор тажрибалари тадқиқот этилган, уларнинг айрим усулларини Ўзбекистон шароитига мослаштириш консепсияси ишлаб чиқилган.*

***Калит сўзлар:** эрта болалик таълими, болалар боғчаси, “Ориничиб”, “Ючивон”.*

ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЮЖНОЙ КОРЕИ

***Аннотация.** В статье рассматриваются развитие и лучшие практики дошкольного образования в Южной Корее, концепция адаптации некоторых их методов к условиям Узбекистана.*

***Ключевые слова:** дошкольное образование, детский сад, «Ориничиб», «Ючивон».*

Кореяда иккита турли хил бўлган эрта болалик таълими ва парвариши (ЕСЕС) тизими мавжуд бўлиб бунга куйидаги ваколатли органлар масъулдир. Соғлиқни сақлаш ва фаровонлик вазирлиги (보건복지부) 0-5ёшгача бўлган болаларнинг соғлиги ва парвариш жараёнини назорат қилса, Таълим вазирлиги (교육부) 3ёшдан бешгача бўлган болаларнинг мактабгача таълим олиш жараёнига жавобгарлик қилади.

Жанубий Кореяда боғчалар неча ёшдан қабул қилинишига кўра 2хил турда бўлади. 1-тури “Ориничиб” деб аталади ва уерда болаларни ҳатто 3ойликдан бошлаб 7 ёшгача бўлган болаларни қабул қилишади. Одатда бундай турдаги боғчаларда иш вақти 8:00дан 18:00 ёки 19:00гача бўлганлиги сабабли ишловчи ота-оналар учун қулай ҳисобланади. 2-турдаги боғчалар “Ючивон” деб номланади ва уерда 4 ёшдан 7 ёшгача бўлган болаларни қабул қилишади. Уларда ойлик тўлови арзонроқ бўлиш билан бирга иш вақти ҳам қисқа бўлиб, 9:00дан 16:00гача фаолият юритади. Жанубий Кореядаги болалар боғчалари бошланғич мактабга киришдан олдин тайёрлов босқичи ҳисобланади. Уларнингқандай сектор томонидан ташкил этилганлигига кўра уч тури мавжуд: ҳукумат томонидан бошқариладиган миллий болалар боғчалари, маҳаллий ҳукумат томонидан бошқариладиган давлат болалар боғчалари ва фуқаролик сектори томонидан бошқариладиган хусусий болалар боғчалари.

Биринчи болалар боғчаси 1840 йилда Германияда Фридрих Фробел томонидан ташкил этилган. Бугунги кунда дунёнинг деярли барча мамлакатларида болалар боғчалари бошланғич таълимнинг бир қисми сифатида ишлайди. Ҳозирги кунда Кореяда болалар боғчаси мажбурий эмас, аммо Кореянинг баъзи ҳудудларида, масалан Сеулда, болалар боғчасининг нарҳини йўқ қилиш ёки камайтириш орқали бепул болалар боғчасини тарғиб қилинмоқда. Шунингдек, бу мавзу юзасидан муҳокамалар тегишли идоралар томонидан кўриб чиқилмоқда.

Маълумотларга кўра, 2016 йилда 8 987 та болалар боғчаси бор эди, шундан 4696 таси давлат, қолган 3291 таси хусусий боғчалар сирасига киради. Бу шуни кўрсатадики, Жанубий Кореяда хусусий болалар боғчаларига қараганда кўпроқ давлат болалар боғчалари мавжуд. Бунинг сабаби шундаки, болалар боғчалари одатда бошланғич ва ўрта мактаблар билан ёнма-ён ёки бир ҳудудда жойлашган бўлади. Табиийки, кўпчилик ота-оналар фарзандларини ўзларининг яшаш жойларига яқин бўлган ва боғчадан сўнг тўғридан тўғри бошланғич синфга бориш имконияти бўлган жойда таҳсил олишини хоҳлайдилар. Хусусий болалар боғчалари эса одатда шахслар, диний ташкилотлар ёки компаниялар томонидан бошқарилади ва уерда таҳсил олиш учун тўланадиган тўлов давлат боғчаларига нисбатан анча қимматроқ. Мисол тариқасида айтадиган бўлсак, 2017-маълумотларга кўра хусусий боғчалардаги тўлов миқдори ўртача 450 000 вон (400\$ атрофида) ни ташкил этган бўлса, айти шу қиймат давлат боғчаларида 250 000 вон (200\$ атрофида) ни ташкил этган.

Корея боғчаларида одатда эрталаб ва тушдан кейин 4-5 та дарслар, яъни маълум фанга йўналтирилган машғулотлар ўтилади. Бунга мисол қилиб, тасвирий санъат, қўл меҳнати, математика, хавфсизлик қоидалари, атроф-муҳит, инглиз тили, ёзиш дарсларини олишимиз мумкин. Дарслар болаларни зериктирмаслик учун қизиқарли ва мултфилмлар ёрдамида ўтилади. Корея болалар боғчаларида дарс беришни истаган ўқитувчилар сертификат олишлари ва ишга ёллаш тестидан ўтишлари керак. Бундан ташқари, ўқитувчилар ўқув дастурига кўра фарқ қилади. Яъни, машғулотларни турли хил мутахассис ўқитувчилар олиб боради. Қизиғи шундаки, кўплаб болалар боғчалари ва бошланғич мактаблар биргаликда тадбирларни (асосан спорт тадбирлари) ташкил қилишади ва таътилни бир вақтнинг ўзида олишади. Давлат боғчаларида одатда ўқувчилар бошланғич мактаблар ҳудудида жойлашган мактаб ошхонасида тушлик қилишади.

Болалар боғчаларида мактаб автобуслари йўқлиги сабабли, ота-оналар фарзандларини элтиб қўйиш ва олиб кетишда ёрдам беришлари керак. Бошланғич мактабларга яқин бўлмаган давлат болалар боғчалари "дансул" болалар боғчалари деб номланади ва уларнинг муассасалари болаларга кўпроқ мос келади. "Дансул" болалар боғчаларида дарслар сони 6 дан 8 гача, бу бириктирилган давлат болалар боғчаларига қараганда бироз кўпроқ. Иккала болалар боғчаси ҳам ўқиш даражаси бўйича бир хил.

Хусусий болалар боғчаларининг нарҳига қараб ҳар хил турлари мавжуд. Уларда мусиқа, инглиз ва ПЕ (жисмоний тарбия) каби махсус синфлар мавжуд. Бундан ташқари, кўплаб хусусий болалар боғчалари мактабдан кейинги дастурларни таъминлайди. Болалар боғчалари Япон империализми даврида биринчи марта ташкил этилди, чунки улар илк бор Бусан шаҳрида япониялик болалар учун қурилган. Корея болалари учун биринчи марта 1909-йилда Хамгюнг провинциясининг Кюнгсунг туманидаги Нанам шаҳридаги Нанам болалар боғчаси ташкил этилган. Лекин уерда Кореялик болалар қатнашса ҳам, ўқитувчилар японияликлар эди. Кореяда энг дастлабки хусусий болалар боғчаларидан бири эҳва болалар боғчаси бўлиб, у 1914 йилда қурилган ва унга америкалик миссионер Чарлотта Браунли томонидан асос солинган.

Мактабгача таълимнинг аҳамияти 1969 йилдан бошлаб ривожлана бошлади. 1976 йилда Сеул ва Бусан шаҳарларида бешта давлат болалар боғчалари қурилган бўлиббу пайтда Кореядаги барча болалар боғчалари хусусий бўлган. Шунини ҳам таъкидлаш жоизки, болалар боғчаларидан ташқари, болалар учун кундузги марказлар ҳам мавжуд. Мактабгача таълим жуда муҳимдир, чунки болалик - бу аксарият болалар ҳиссиётлари, фазилатлари ва жисмоний кучларини шакллантирадиган муҳим давр. Гарчи одамлар бунинг муҳимлигини билишса-да, Кореядаги кўплаб ота-оналар ўз фарзандларига болалигиданоқ рақобатдош бўлишни ўргатиш билан шуғулланишни афзал кўришади.

Бир қарашда, Корея болалар боғчаси жуда қаттиқ тартибли ва турли хил ҳужжатларга тўладек туюлади. Кореядаги бошқа таълим тизимлари сингари, такомиллаштириш керак бўлган баъзи соҳалар мавжуд. Лекин шунини ҳам эътиборга олиш керакки, буларнинг барчаси болаларнинг фойдаси учун ва ҳар кун ота-оналарга уларнинг боласи кун давомида нимани ўрганганини кўрсатиш учун зарур. Ва бунга мисол тариқасида қуйида келтириладиган ҳужжат турлари яққол далил бўлиши мумкин.

Ўқув йилининг бошида ота-оналарга дарсликлар жадвалини ва мактаб қоидаларини тушунтирибгина қолмай, балки бутун йил учун ҳафталик жадвални тақдим этадиган қўлланма берилади. Жадвал болалар учун энг яхши ўқув ва ривожланиш дастурини тақдим этиш учун қандай қилиб мактаб фаолияти диққат билан танланганлигини кўрсатади.

Ҳар ҳафта бюллетен қуйидагича ҳафтанинг аниқ режаси билан чиқади: қайси мавзулар, қайси қўшиқларни ўрганадилар ва китобларини ўқийдилар, ҳафталик бадиий лойиҳалар қандай бўлади, қандай таомларни ейдилар ва ҳоказо. Ҳаммаси жуда қаттиқ бўлиб туюлади, гўё болалар учун босим бу ерда бошланаётгандай. Бироқ, ушбу ҳужжатларни расмийлаштиришнинг ҳақиқати шундаки, болалар ўрганадилар, тадқиқ этадилар ва яратадилар, шунда улар жуда кўп завқланадилар.

2009 йилдан бери Кореядаги болалар боғчалари қонунга кўра "ёш болаларда шахсиятни ривожлантириш ва бахтли бўлишга", шунингдек "ёш болаларнинг автономияси ва ижодкорлигини ривожлантиришга" ёндошиб келмоқдалар. Ушбу ёндашув халқаро тан олинган Монтессори ўқув услубига мос келади.

Бу шунингдек, болалар учун мўлжалланган талабларда бир қатор тадбирлар мавжуд ва ўқитувчи одатдаги фаолият билан таништирганда ва олиб борганда, болалар ўзларининг хоҳиш-иродаси қаерда эканлигини, қайси соҳага қизиқиши ёки қобилияти борлигини англаши ва буни ривожлантириши лозим бўлади.

Масалан, ўқитувчи учта турли хил материалларни тайёрлаши мумкин, болаларга уларнинг ҳар бирини сианб кўриши учун имкон беради ва кейин ҳар бири нима учун ишлатилган деб муҳокама қилишни бошлайди. Кейин болалар материалдан нарсаларни ясашга ҳаракат қилишлари ёки шунчаки материал билан ўйнашлари, масалан, кўк ипакнинг бир қисми дарё эканлигини айтишлари мумкин.

Кейинчалик улар турли хил материаллар ҳақида китоб ўқишлари ёки улар яратган нарсалар билан ўйнаши ёки улардан фойдаланиш ҳақида қўшиқ куйлашлари мумкин. Шундай қилиб, болалар "фойдали" нарсаларни ўрганиш билан бирга, яратадилар ва ўйнайдилар ва қўшиқ куйлайдилар. Кореядаги барча болалар боғчаларида мактаб ўқувчиларининг махсус формаси бор, улар одатда экскурсия кунлари ва болалар "спорт машғулоти" каби спорт билан шуғулланадиган кунларда кийилади. Экскурсиялар аквариумларни зиёрат қилиш, поездлар сафари, театр томошалари, ўсимлик ва (майда) ҳайвонлар ҳаётининг барча шакллари тўпланиши мумкин бўлган сайрларни ўз ичига олади.

Кейин тўплам синфда кузатилади – оддийгина пиёда юриб боғча худудига яқин масофада жойлашган майдончага сайр қилиш биология дарсига айланади. Чунки бу сайр давомида болалар ўзлари учун қизиқ туйилган саволларга йўл-йўлакай жавоб оладилар. Йўлда учраган ўт-ўланлар, дарахтлар умуман атроф-муҳитда фасллар қиёсида бўлаётган ўзгаришлар ҳақида ўқитувчидан содда ва қизиқарли тилда умумий тушунтиришлар оладилар ва амалиёт сифатида ўзлари терган гуллари, барглари ёки табиатнинг бирорта парчасини олиб келиб ундан фойдсланган ҳолда ўз қўллари билан бирор нарса ясайдилар. Айтайлик, уларни қоғозга ёпиштирадилар ёки чизган расмларини янада жонлироқ кўрсатишга эришиш учун уларни расмнинг таркибий қисмига айлантириш мумкин.

Кўпгина ўйинлар болаларга ўқиш учун максимал фойда келтириши учун, шу билан бирга болаларга ўйин-кулги қилишларига имкон беради. Сув бўяш, барг йиғиш, ўсимлик етиштириш, овқат пишириш ва маҳаллий супермаркетга бориш - бу ҳар бир корея болалар боғчалари дастурининг бир қисмидир.

Айтайлик, ўсимлик етиштириш ҳар бир боғчада йўлга қўйилган бўлиб, бунда болалар ўз қўллари билан керакли мавсумда ҳар хил турдаги гул ёки бирорта сабзавотни боғча худудида кичик тувакларга экишади ва ўзлари доимий равишда парвариш қилишади. Бу жараён ўз навбатида болаларга ҳам завқ беради, ҳам биология фанининг таркиби сифатида болалар қизиқарли равишда ёшларига мос миқдорда керакли билимни оладилар. Шунингдек, супермаркетларга саёҳат қилиш орқали савдо-сотиқни ўзлари амалга ошириш жараёнида математика фанидан, овқат пишириш машғулоти жараёнида эса яна бир амалиёт орқали маълум миқдорда билим ва малакаларга эга бўладилар.

Фойдаланилган адабиётлар рўйҳати

1. *Абдурахмонов К.Х, Додобоев Ю.Т.* Корея Республикаси: Маданияти, сиёсати, иқтисодиёти. Тошкент, 2006. 5-53 бетлар.
2. *Абдурахмонов К.Х, Додобоев Ю.Т.* Развития информационного технологи Корейский Республики и его значения для Узбекистана. Ташкент, 2005. С. 50-75.
3. *Абдурахмонов К.Х., Додобоев Ю.Т.* Мировая экономика, Ташкент, 2005. С. 101–160.

Н.С. Денисов, научный руководитель *А.В. Ефанов*
Российский государственный профессионально-педагогический университет, Екатеринбург, Россия
nukolai.denisov99@mail.ru

ВЛИЯНИЕ КОРОНАВИРУСА НА ЭКОНОМИКУ РОССИИ

Аннотация. В статье рассматривается влияние вируса COVID - 19 на экономику России. Исследование финансовых и экономических проблем, с которыми столкнулась либо столкнется РФ. Так же упоминается расторжение сделки ОПЕК+ и ее основные причины.

Ключевые слова: коронавирус, экономика, экспорт, нефть, влияние, Россия, Китай.

Современные тенденции развития экономики позволяют предугадывать ее динамику либо спад, благодаря чему мы имеем возможность корректировать ее формирование и курс. Нельзя отрицать, что современная мировая экономика – это